

הדוקטור מרוט-העצבים ו-25 גרוש

מאת האסיר X

למיטה מתחתי היו שייכים גופו ורוחו של אדם בגיל העמידה, שבשערותיו זרקה שיבה, מצחו רחב ולבן, שופע חוכמת המדע, ומתחתי ניבטו עינים נבוכות, פקוחות לרווחה, כשל ילד בן שנה. נפתחות וטובות היו עיניו של ד"ר וקס. הוא היה מאותם הדוקטורים שבשבע פקולטות למדע מאחורי גבם, מאותם רופאים שהקריבו את כל חייהם על זמנה המדע, ולא השאירו קורטוב מהם לידעית החיים והחברה בה הם חיים. הוא היה מאותם הרופאים שידעו את תורת היחסיות בעל פה ושכל ילד צעיר יכול לרמותם בקלות.

הוא תמיד חזה בהקיץ, ומעולם לא ענה על שאלה שהופנתה אליו, ולכן קראו לו "המשוגע". אך ד"ר וקס מעולם לא היה משוגע. הוא היה קורבן חכמה של החברה החיה על קניין, של אחז פרייה המוכן להקריב את כל אנשי המדע שבועלים בשביל פרוטה שחוקה. הלז לא היה בדרך כלל, אדם בלתי-הגון, לא גנב, חס וחלילה. הוא עושה "ביזנס", רק ביזנס, שפרושו לאמתו של דבר גנבה-לפני החוק.

השוחר שיגע

היה זה שותפו של ד"ר וקס בבית-מרקת, שלפני כן היה שייך כולו לד"ר וקס "המשוגע", אך כתוצאה של רמאות מוצלחת הוכנס שמו לחזוה בית-המרקת כשותף שוה, לאחר שסיפר לד"ר וקס כי הדבר הזה הוא רק למראית עין, כדי לא לבדד מנופול מסויים. הרופא, שבשבע פקולטות למדע מאחורי גבו, לא הבין את הרמאות ונפל בפח. השותף המדומה היה לשותף אמיתי, אך למרבית הצרה לא הסתפק במחצית הרווחים, והוא טשטש עינו למחצית השנייה, שנפלה לידי הדוקטור, וכך החל לטעון באוזניו שלמעשה הוא שיוגע ומקומו בבית מתאים, ולא בבית מרקת, שלפי החוק מחציתו שייכת לו. ואם רצה הדוקטור להתגונן בפני תאוריה בלתי-משמחת זו, הרי היה מספיק כוח-שכנוע כמותניו של השותף החוקי כדי לתת לדעתי מהלכים על גבו ופניו של הדוקטור השוכן כבוד במיטה שמתחת.

בקיצור, ד"ר וקס הגיע לידי מתיחות עצבים עד ללא נשוא.

הדוקטור נוקט באמצעים

התוצאה ממצב מתיחה בלתי-נעים זה הייתה שעיתוני המדינה כוסו בדיו משחיר-עיניים, בצורת אותיות בגודל לחמניות טירות, שסיפרו על אקדח שמלט שבעה כורי עופרת להך גופו של יצור חברתי הגון וישר, שותפו החוקי של ד"ר וקס המשוגע, בעל בית מרקת בנתיבה, שרצה להיפטר משותפו זה בדרך בלתי-מקובלת ביותר, לא על החוק האנגלו-סכסי המכובד ולא על שום חוק אחר, מלבד יוצאים-מן-הכלל.

כאמור, ד"ר וקס הזה תמיד בהקיץ ולא דיבר אל אף אסיר, ויהיה המכובד ביותר, הוא עבר את הפרוצדורה המשפטית לאורכה ולרוחבה, ולאחר ארבעה-עשר חדשי צפייה במעצר, צשפט לחמש שנות מאסר עם יחס מיוחד, בהתחשב עם עברו הטוב והישר, ושכן כבוד מתחת למיטת, לפי בחירתו האישית.

הד"ר נרגע קמעה-קמעה ממתחות העצבים והחל לדבר לעתים אל עצמו, דבר שלכל הרעות היה שינוי לטובה. יום אחד, לאחר חודשיים של שכנות לערך, פנתה אליו בבקשה, וזו לשונה: "ד"ר וקס היקר, אני מרשה לעצמי, עליפי זכות של שכנים כדת וכדין, לפנות אליו בבקשה לעזור לי ללמוד את השפה הצרפתית, שאדוני שולט בה יפה".

פנייה זו מצאה מאד חן בעיניו וחיך רחב השתפק על פניו העייפות, הראשון מזה זמן רב. "ומאין תדע כי אני מדבר צרפתית?" אומר הוא לי בלחש, כאדם שאינו מאמין למשמע אוזניו.

הדבר לא היה סוד בשבילי, אם כי לא קיבלתי כל אינפורמציה מהבולשת הישראלית. פשוט, מכתב לד"ר התגלגל לידי, ואולי מתחת לכרי, והבנתי איך שהוא שהמכתב כתוב צרפתית. ואת האמת יש לומר, רציתי מאד לדעת את השפה הרומנטית הזו, בגלל כמה סיבות אישיות בהחלט.

מאותו יום ואילך, עזב ד"ר וקס את שתיקתו והרביץ בי את הדיקדוק הצרפתי הפתלתל והעיקש, ועמד בכל חוקף שאתפתל אתעצמי גם אני, וככל האפשר.

רצחתי אדם, אתה גבין?

כעבור זמן מה החל להרגיש יותר אמון אלי, ומפעם לפעם היה מספר לי מקצת מהמתרחש במוחו. "אשתי אשמה בכל זה!" פנה אלי פעם, ודמעה בצבעה בעיניו, "היא ידעה על מתיחות עצבי, אני אומר לך — היא הייתה צריכה להפסיק את זה".

אל לך להאשים אדם, דוקטור, עונה אני לו. "הרבר התחיל ויטתיים. חמש שנים זאת תקופה לא נצחית. אתה תוכל לחזור אל מעמדך. האדם שרצחתי היה שוה את זה. עכשיו זה נגמר ואל תחשוב על זה יותר".

"נגמר?!?" הוא רטן ופקח את עיניו הגדולות לעומתי. "אתה מבין, אני רצחתי אדם, אני, ד"ר וקס, שמעולם לא נגעתי בזכוב, רצחתי אדם ואתה אומר נגמר. מבין אתה, עד עכשיו היו חושי מעורפלים, אך מיום ליום אני חוזר אל עצמי ומרגיש את הדבר האיום שעשיתי. רצחתי אדם!"

הוא היפנה פניו לקיר והרגשתי שקולו נחנק במכני. הוא סבל מאד, ראיתי זאת. הוא היה עוצם את עיניו, כאילו ישן, אך מעולם לא ישן. לפעמים גם אני לא יכולתי לישון בלילות, וזה קרה לעתים קרובות, כשהיה מודד את התא

לאורכו ולרוחבו ומדובב עם עצמו. וכשהיה מרגיש בעיני הפקוחות היה מתישב לידי, מחזיק את ראשו בין כפות ידיו ואחר פותח פיו: "הוא שיגע אותי, אני אומר לך. הוא היה בא בבוקר, תמיד בבוקר ומבקש כסף, אחרת היה מאיים לשגע אותי. הוא היה מרביץ לי. פעם אפילו ניסה לחנוק אותי. אבל אשתי אשמה, למה לא הפסיקה אותי?!" היא הרי ידעה שאני חולה! היא ידעה שרופאי-גנפ מטפלים בי ובעצבי המתוחים! אני לא יכול יותר לחיות כך, אני אומר לך, אני לא יכול להמשיך לחיות!"

ראשו היה נופל על חוץ, כאילו היה ללא רוח חיים, וזיעה סמיכה הייתה מבצבצת על מצחו ומחזירה ניצוצי אור חוזר מהמנורה החשמלית, שדלקה תמיד ליד שער התא.

"זו הצרה שלך, הרופאים ואנשי המדע," פונה אני אליו, "אין לכם מושג על חיים, אנשים, וחברה. חייכם מצטמצמים בנוסחאות ובמשפטים. אין אתם רואים דבר מלבדם. ומה פלא שאתם כורעים ונופלים בשוחה הראשונה המזדמנת לכם בדרך? הרי שוחות החיים אינן מבוססות על נוסחאות. מה ערך לכל הפקולטות, כשהן מונעות אתכם מלימוד החיים? לומדים, לומדים, ובסופו של דבר לא לומדים את החשוב ביותר: לראות את החיים כמו שהם, ולא להישבר מכל רוח קלה מנשבת. שמע אותי, ד"ר וקס, אין צורך להכות על חטא, וזה לא ישנה דבר. צריך להבין את השתלשלות-הדברים כדי שאפשר יהיה למנעם בעתיד!"

שאלה מוקרת במוח

"בעתיד, אתה אומר?" משיב הוא כחווה, "איזה עתיד? אני לא רואה כל עתיד. אני לא מאמין שאחזור שוב למנוחה

בעל זכרונות אלה שנתפרסם בשעתו בארץ באעשה-שוד מלווה אלימות. עליו נדון לארבע שנות מאסר. תגשיך לתאר טיפוסים מוכי-גורל שפגש בהם בין ה"חומות הקודרות של בית-הסוהר המר" כוי בתים-מוזר. בתא הצפוף: רוקח אוז"ל. קרבן מחלת עצבים שרמאי מתעתע העבירו על דעתו והביאו עד מעשה רצח שהרע"ש בשעתו את הארץ כולה, וקלפי" טווח מוצל-אישיות שמתקומו הנכון הוא בבית-חולי-גנפ ולא בבית הסוהר.

נפשית. מעשה זה יציק לי כל חיי, יודע אני זאת, ועונש כזה לא אוכל לשאת. אין בי כוח. אתה בחור צעיר, אתה תלמד מהנסיון ותשתמש בו ליעתה, אבל אני אדם מבוגר, מעולם לא נגעתי לרעה ביצור חיי. עכשיו אני רוצה, רצחתי אדם, ושום דבר לא ישנה זאת. יש אנשים שיכילו למנוח אותי מכה, אך הם לא עשו זאת. למה? זו השאלה המנקרת במוחי. למה?"

"מפני שהם עסוקים יותר מדי בדברים השייכים להם," עניתי. "האזהבה הגדול ביותר, אגואיזם הוא כמו כל היתר."

שקט השתרר בתא, רק צעדיו המדודים של שומר הסוהר ההדוד מהצד. הדוקטור ישב ללא כל תנועה, נשף נשיפה עמוקה, קם, עמד כך רגעים מספר ולבסוף אמר: "תמשיך ללבר אלי כך, זה מרגיע אותי, תודה ולילה טובה." הוא עלה על מיטתו ועצם את עיניו, אך ידעתי: הוא לא ישן, לא ישן, לא ישן מעולם.

שתי מגבות קשורות

שיחות מעין אלו חזרו ונישנו מדי פעם בפעם, ואט אט נרגע הדוקטור והתנהג ככולם, עד לאותו בוקר, בו קיבל הודעה שמחזרים את המשפט בפני בית-הדין העליון לצדק, כתוצאה מלחץ דעת-הקהל, שראתה בעונש שהוטל עליו אי-צדק. "עונש של חמש שנות מאסר בשביל רצח כבוזתה תחילה?" צעקו העיתונים והקהל ענה אתריהם אמן בקול גדול.

הד"ר קבל את ההודעה בשקט שלפני הסערה, החוויר קמעה, ואחר החל לאבד שוב את כל אשר השיג בחודשים האחרונים.

"זה שום דבר, דוקטור," אמרתי לו. "האמן לי, לא תקבל יותר. הם עושים זאת רק כדי להשקית את דעת

הקהל." הוא הסתכל עלי קמעה וענה: "לא, אין אתה מבין. לא העונש מפחיד אותי, אלא תבין, לא אוכל לעבור את כל זה מחדש. אני רואה את הדברים בצורה אחרת עתה. אני לא אוכל לשאת זאת לעבור את כל הפרשה מחדש."

הוא נהיה עצבני מיום ליום, הלך והתחוויר. אני דיברתי אליו, ושוב דיברתי. אינני יודע עד כמה הרגיע אותו דיבורי, אבל הוא נרגע, בזה אין כל ספק. אך לרוע המצב נקראתי לנסוע לירושלים. לעירעור על משפטי, וכשחזרתי היה ד"ר וקס חנוק כבר. הוא קשר שתי מגבות יחדיו, את הקצה הראשון קשר למיטה העליונה ואת הקצה השני קשר אל צווארו, וכך הוא דן את עצמו למות בחניקה. הוא מת ואתו אבדו שנות עמל רבות המכילות שבע פקולטות למדע, מפני שדעת הקהל רצתה בזה.

הוא הסתפק במוט

לידי, במטה ממולי, שכן כבוד, "עשרים וחמשה גרוש", למה דוקא "עשרים וחמשה גרוש"? מפני שמעולם לא גנב יותר מהסכום הזה, אפילו לא כימי האינפלציה. מספרים שפעם התישב לו בנחיות מאחורי גבו של הנהג באוטובוס, כיהא לגנב מכובד ששמו "25 גרוש", וברגע מתאים הושיט ידו הזריזה ומילא חופנו בכסף שהיה בתיקו של הנהג. לרוע המזל נמצאו בחופן עשרים ושמונה גרוש וחצי, ו-25 גרוש, נאמן לשמו, נמצא מושיט לנהג שלשה גרוש וחצי, שהיו מעל למכסה. הנהג לתומו שואל לפרש דבר בלתי-רגיל זה, ומתוך גמגומו והחורן פניו של 25 גרוש מתגלה הגנבה, ו-25 גרוש נשלח לבית העובט הישראלי כדי להיעבט שם לא פחות ולא יותר מאשר לתשעה חודשי-מאסר שבין ותקילין. ואין הדבר נגמר בכך, אלא שכאשר עשרים וחמשה גרוש מואיל להגיש את עירעורו על פסק-הדין, שלא היה קמצני ביותר, מוצא בית הדין העליון שהשופט הנכבד היה בכל זאת לא פורני במידה מספקת, ומוסיף ל 25 גרוש עוד חרושיים ישיבה על חשבון המדינה, למען יראו וייראו.

לאב עשיר, כאב בטן

הוא בחור בגיל 20 שנה, עלוב מאד בחיצוניותו. פניו חווירם כשל מת ותמיד תמצא אותו בחדר-המקלחת, שם הוא נמצא תמיד. משתי סיבות. האחת: הוא מאד אוהב להתרחץ. אינני יודע כמה פעמים הוא רוחץ את גופו במים, אבל ידיו וזאת אני יודע, נמצאות תמיד במים. והסיבה שניה: בחדר-המקלחת אין קמעט אסירים, ו-25 גרוש שונא אסירים עד כדי כך, שאין הוא רוצה לראותם כלל. ומדוע? שתמיד כשהם רואים אותו מתחשק להם ללטפו לטיפות לא עדינות ביותר, ולעתים אפילו מכאיבות מאד, דבר שלגמרי אינו מוצא חן בעיני 25 גרוש.

מספרים שיש לו בישראל משפחה מכובדת, ועשירה לא פחות, אך היא אינה רוצה להכיר בבנה היושב תמיד בחדר-המקלחת. כשאמר פעם מי שאמר לאב המכובד, כי בנו דנו חולה במחלת הקלפטומניה, החווירו פניו וחלחלה אחותו לשמע מחלה כה איומה, ששמה מכיל כל כך הרבה אותיות וצילצול מבהיל. ונדמה כי מאז סובל האב הנכבד והעשיר מכאבי-בטן תמידים, שנגרמו כנראה מאימוץ יתר של שרירי המוח, ומאז גמר אומר בנפשו לא לראות, עוד את בנו ואפילו לא להכיר בו. ומובן שטוב יהיה שכן אשר גרם חרפה ובושה לשם הטוב של המשפחה, יישב תמיד במקום שאין רואים אותו, ועוד על חשבון משלמי-המיסים, ואפילו אם הדבר מתחיל תמיד ב-25 גרוש שנגרפו בזדון מתיק מסכן של נהג אוטובוס.

חיול ברחוב אלנבי

כתוצאה מיישיבה ארוכה במקום סגור ובגיל צעיר, חלה 25 גרוש במחלת הסכיזופרניה, פיצול-האישיות (תסלחו לי על השימוש במלים של בית-מרקת, אבל הייתי רוצה שהאב המכובד והעשיר יקבל, נוסף לכאבי בטן, גם כאבים במקום אחר). הוא היה מסתובב ליד הקיר הסוגר את החצר, לרוב בשעות הערב, לאורכו ולרוחבו, ומחייך ומתעצב חליפות.

"לאן אתה הולך, 25?" היה פונה אליו בשאלה אחר האסירים.

"אני מטיל ברחוב אלנבי," היה עונה ומחייך את חיוכו העלוב והתולני.

"ואיפה אתה נמצא עכשיו?" שונה אותו אסיר.

"עכשיו? עכשיו אני נמצא ליד קולנוע מוגרבי," עונה 25 וממהר להמשיך בסיבובו, מחייך ומתעצב חליפות.

בחיינו העלובים היו שלשה דברים חשובים מאד, שבלע"דיהם לא היו חיינו חיים: חדר המקלחות ביוב, הליכה מהירה ליד קיר הסוגר את החצר בשעת ביה-הערביים ואוונות קיצונית בלילה. הוא מביא עצמו לידי סיפוק מיני בכל הדומנות אפשרית, מחמם עד שש פעמים ביוב, ולא פעם קרה שהונחתו עליו מכות רצח ששפתם בשעת מעשה. הוא צעק וצווח, לא הבין למה מכים אותו ולמה הוא גורם רעה במעשי אלה, הרי גופו שייך לו לבדו, ואת הפעולה גם כן עושה הוא בעצמו, אם על מל יכוהו? הוא היה רץ לסמל הסו"הרים, האחראי בחצר, מספר לו על מר גורלו, וכרגיל במצ"בים כאלה היה הסמל מנחם אותו על ידי זה, שכיסה בחבו"רות את המקומות שהיו עוד פנויים, ועשרים וחמשה גרוש יצא קרה מכאן ומכאן. והמענין ביכר שהמחזה הזה היה חוזר ונישנה מדי פעם בפעם וללא כל קיצוצים.